

LITTERATUR

Allan Sandström, *Martin Luther : munken som gjorde uppror* (Skellefteå: Artos, 2007), 176 sid.

På bokens baksida kan den potentielle läsaren läsa följande text: "I dag är Martin Luther för de flesta svenskar antingen okänd eller oförstådd. De som möjligen vet något om honom har ofta bilden av en stel dogmatiker och sträng moralist." Det kan då tänkas att ett viktigt syfte bakom bokens författande varit att korrigera detta missförhållande, att presentera Luther mer ingående för de som saknar kunskap; en uppfattning som tveklöst får stöd i den efterföljande paragrafens formulering att "[d]en här boken vill ge en bild av den verkliga Luther."

Denna karaktärisering kan dock svårligen sägas stämma överens med bokens innehåll. Beskrivningarna går långt bortom att bara diskutera Luther, in i en mer allmän historia över den tidiga reformationen. Sandström gillar dessutom att påpeka att såväl protestantiska som katolska historiker har tecknat en alltför kritisk eller till och med negativ bild av Luther, som i vissa fall kan erkännas vara alltför hård, men inte alltid. Precis som i de biografier som Sandström kritiserar beskrivs katolska kyrkan och dess företrädare, främst de medeltida påvarna, med ett värderande språkbruk, som stundvis känns överlägset och stundvis förlöjligande.

Kanske är det därför han själv är så mån om att lyfta fram Luthers positiva egenskaper och att i efterhand försöka urskulda de mer drastiska eller hårda uttalandena som reformatorn genom åren utkom med? För det är svårt att beskriva skildringen av bokens huvudperson på något annat sätt än som apologetiskt färgad. Närhelst Luther uttalat sig på ett sätt som kan uppfattas eller beskrivas på ett negativt sätt är författaren snabb att förklara att han gjorde så för att försvara sig själv från angrepp eller att i så stor utsträckning som möjligt lägga skulden på andra omständigheter än Luthers egna temperament. Det ska inte sägas att så inte ofta var fallet, men här blir det snabbt en bekant refräng efter tydlig formel. Vid ett tillfälle – precis efter att han i all korthet nämnt "den sorgliga pamfletten 'Om judarna och deras lögner'" – skriver Sandström att många biografier "hastar förbi Luthers sista år", och att detta leder till att de ibland "frestas till att skriva hagiografier och inte biografier." (149) I någon hagiografisk fälla hamnar han kanske aldrig själv, men det är inte sällan som man märker tendenser åt det hållet.

Boken är upplagd som en kronologisk biografi där Luthers liv tecknas i breda drag med tonvikt på hans skrifter och uttalanden. Detta förhålls till det större historiska skede i vilket det ägde rum, det vill säga reformationen. Läsaren förs fram genom den tidiga reformationen i en text som starkt, och ibland när de kommer från Luther själv okritiskt, förlitar sig på citat för att göra en poäng eller för att beskriva ett skeende. Undantagen är bokens elfte och tolfte kapitel, som nästan från ingenstans överraskar med längre och mer

detaljerade utläggningar av Luthers teologi kring frågor om lag och evangelium, och kyrka och stat, respektive. Likaså förläggs det som kanske är mest intressant för en läsare som är ute efter den "verkliga Luther", den gladlynte musikälskande kulturarbetaren och familjefadern som det ibland anspelas på, till ett förvånande kort kapitel som placerats mellan ett kapitel om hans inblandning i ytterligare politiska spel och ett kapitel om hans död.

Historieskrivningen i sig är inlevelsefull och det är, precis som författaren anmärker i bokens början, onckligen ett synnerligen intressant livsöde som med enkelhet tack vare de många intressanta händelserna dess objekt upplevde – och i viss mån föranledde – kan och kanske borde beskrivas med ett så pass utbroderat språk som Sandström mästertligt använder sig av. Historia av detta slag hade jag velat se mer av. Dessvärre överskuggas det av en fokus på teologen Luther, på reformatorn Luther, på politikern Luther, som är bekant från många andra verk om dessa personligheter. Istället för att läsaren får den utlovade bilden av Luthers liv, den livskamp ur vilken luthersk tro och teologi enligt baksidestexten skulle ha växt fram, kommer en i mångt och mycket välskrivnen men jämförelsevis ytlig genomgång av samma berättelser som återfinns i många andra Lutherbiografier.

Förlaget Artos, som gett ut boken, sticker inte under stol med att det ger ut konfessionell kristen litteratur. *Martin Luther – Munken som gjorde uppror* har jag svårt att se som något annat än ett exempel på denna verksamhet. Det är förvisso en lättläst och intresseväckande bok – i det att den behandlar en så pass intressant historisk personlighet – men samtidigt har den några ganska stora brister. Den som söker en grundläggande introduktion till mannen och hans tankar kan enkelt hitta vad den söker här, men den som söker en mer kritisk eller personlig blick på en man med så många ansikten som Martin Luther får söka vidare.

Martin Lund
Doktorand, Lund

Birgitta Nyrinder (red.), *Moder Jord i klimakteriet. Om klimatkrisen, hot och hopp* (Lund: Arcus, 2008), 192 sid.

I denna bok möter vi en samling essäer med feministisk och existentiell utgångspunkt, men i övrigt representerar författarna vitt skilda ämnesområden. Temat är en jord i kris.

I första kapitlet "Världen är större än vi själva" tecknar Birgitta Dahl hur miljöfrågorna har hanterats politiskt, i Sverige såväl som utrikes. Hon vill förena arbetet mot fattigdom med miljöfrågorna. Dahl uttrycker besvikelse över att de åtaganden som gjorts i miljöfrågor inte alltid lett till handling. Hon understryker vikten av att grundlägga en framtidstro, det är ur den som det springer fram handlingskraft. Dahl sät-